

W. A. Beck,

Basisdemokratie: Beitrag zur Diskussion um 'inspraak' und 'actiegroepen'.

Proefschrift R. U. Utrecht, verschenen in de reeks Mededelingen van het Sociologisch Instituut der Rijksuniversiteit Utrecht, sept. 1973, 338 blz.

De dissertatie van de Duitse andragoog Beck is de eerste omvangrijke studie over Nederlandse actiegroepen. Weliswaar beperkt hij zich voornamelijk tot enkele Amsterdamse wijkcomités (Jordaan, Westelijke Eilanden, Dapperbuurt), maar zijn bedoelingen gaan daar ver bovenuit: een analyse van directe democratie in de praktijk en het ontwerpen van een model voor maatschappelijke actie. Beck heeft zich met veel energie op deze taak geworpen. In luttele jaren verzamelde hij een uitermate grote hoeveelheid gegevens over deze en andere actiegroepen en wist hij greep te krijgen op de maatschappelijke beroering rond hun optreden. Daarnaast toont hij zich een zeer belezen man, die een complete

boekenkast vol maatschappij-critische literatuur heeft doorgewerkt en de vrucht van zijn lectuur kwistig door de Nederlandse gegevens rondstrooit. Dit laatste klinkt wat denigrerend, maar dat is ook de bedoeling. Beck is niet ver uitgekomen boven een wonderlijke mixture van enerzijds honderden citaten uit actiegroepbrieven, -pamfletten en -blaadjes, krantenverslagen, gemeentelijke notulen en politieke manifesten, en anderzijds een wat geringer aantal citaten op naam van alle radicale ideologen van het moment, waaronder Marcuse, Markovic, Gorz, Sartre, Senghaas en Mandel. De cocktail is niet alleen voor eenvoudige consumenten onappetijtelijk maar ook voor kenners volstrekt ongenietbaar.

De kernfout van Beck ligt in zijn onderschatting van wat sociaal-wetenschappelijke analyse is. Het registreren van uitingen van activistische groepen is pas een begin, en vraagt om critische doorgronding van hun motieven, feitelijk ageren, sociale samenstelling, politieke herkomst, materiële middelen en vormen van organisatie, een en ander in

onderlinge samenhang. Daarover krijgen we echter weinig of niets te horen. De auteur volstaat met het weergeven van de goede bedoelingen, en plakt op al die bedoelingen een aantal quasi-diepzinnige termen ontleend aan opgemelde ideologen en sociaal-filosofen, in de kennelijke mening dat daarmee het activisme een plaats en functie in het totale maatschappelijk kader is aangewezen. Helaas blijft het resultaat steken in een politieke typering van wat Beck uit de publiciteit van en rond de wijkcomités aan sociale actie heeft menen te moeten aflezen. Een poging om ideeën van Luhmann te mobiliseren heeft het betoog alleen maar ingewikkelder gemaakt, niet helderder. Beck stelt zich bovendien onvoorwaardelijk op het standpunt van de actiegroepen. De gestes en argumenten van het gemeentebestuur vinden in zijn ogen nimmer genade; het zijn onveranderlijk uitingen van huichelachtig paternalisme, kapitalistische winzucht en bureaucratische stompzinnigheid. Zijn boek laat zich dan ook vooral lezen als een 'verwetenschappe-

Aantekeningen

polariseerde uiterste lagen de andere voorbeelden. De relatie tussen organen van het type ondernemingsraad en het directe vakverenigingsoptreden binnen de onderneming blijkt overal problemen op te leveren. Duidelijk is wel, dat ondernemers er niet verstandig aan doen, zulke organen tegen elkaar uit te spelen. Daar waar een logisch opgebouwd stelsel van overleg en inspraak is ontstaan, dat op verschillende niveau's simultaan speelt, lijken zich de meest bevredigende verhoudingen te kunnen ontwikkelen. Europa is, sociaal gezien, nog lang niet ge-

integreerd. Dat was ook een belangrijke vaststelling gedurende het seminar. Toch is er behoefte aan een zekere mate van sociale convergentie. Willen de ondernemingen vrijelijk over de grenzen heen functioneren, dan is niet slechts een Europese onderneming en een Europese vakvereniging, maar ook een Europees sociaal klimaat wenselijk. Zover is het nog niet. Zoveel landen, zoveel sociale klimaten. Aan Europese arbeidsverhoudingen, aan een Europese vakbondsstrategie zijn wij nog niet toe. Ook dat bleek duidelijk op dit stimulerende seminar.

lijkte' ondersteuning van activistische frustraties en pretenities, gesteld in een barbaars jargon dat zelfs voor geestverwanten moeilijk verteerbaar moet zijn — al kan men dat nooit met zekerheid zeggen: radicalen van dit slag hebben een sterke maag.

Het is allemaal erg jammer. Het probleem is bijzonder belangwekkend én zorgwekkend en had een ernstige analyse verdiend. Ook wie niet bereid is, zoals Beck, te spreken van de 'Farce des bürgerlichen Parlamentarismus' (blz. 305), kan zich ongelukkig voelen over het onvermogen van onze vertegenwoordigende lichamen een levend contact te ontwikkelen met de bevolking van de oude stadswijken en een beleid te voeren dat aan de mensonterende woningtoestanden aldaar een einde maakt. Het boek van Beck draagt hiertoe niets bij. Het dient snel te worden vergeten: een ideologische luchtballon, een sociologische blamage.

J. A. A. van Doorn

Dr. Bram Peper (red.): **De nederlandse arbeidsverhoudingen: continuïteit en verandering.** Universitaire Pers Rotterdam, 1973, 148 blz.

Dit boekje is een bundeling van een aantal artikelen, die tussen januari 1971 en oktober 1972 zijn verschenen in *Economisch Statistische Berichten*. Startpunt is een artikel van Peper, waarin hij stelt en beschrijft, dat de nederlandse arbeidsverhoudingen en met name de loonpolitiek in een overgangsfase verkeren tussen het na-oorlogse integratie-model en een nog niet aanwezig coalitiemodel. Op deze stelling

wordt commentaar geleverd door achtereenvolgens N. E. H. van Esveld, R. P. Haveman, W. Top, H. M. de Lange, J. de Jong en J. H. Buiters.* In een uitvoerig slotartikel zet Peper zijn opvattingen nogmaals uiteen, met verwerking van wat hij van zijn commentatoren bruikbaar acht en met uitwerking en modificatie van zijn uitgangstelling.

Alle auteurs signaleren sinds de 60-er jaren veranderingen in de arbeidsverhoudingen. Van Esveld ziet daarin een kortcyclische slingerbeweging; de overige auteurs duiden deze veranderingen als ingrijpende ontwikkelingen van langere termijn. De discussie gaat vooral over de vraag welke dimensies in deze veranderingen onderkend moeten worden en in welke modellen deze samengevat en inzichtelijk gemaakt kunnen worden. Als dimensies komen naar voren: de mate van invloed van de overheid, de centralisatie binnen de partijen, de hardheid van de middelen (overleg-onderhandeling-strijd) en de doelstellingen en inhoud van de veranderingen, alsmede de afhankelijkheid van partijen van elkaar. Als modellen presenteert Peper aanvankelijk het integratie- vs. het coalitie-model; Top onderscheidt harmonie-, competitie-, coalitie- en conflict-model, en Peper tenslotte harmonie-, coalitie en conflict-model. In deze laatste modellen van Peper zijn de dimensies consensus over doelstellingen, onafhankelijkheid van partijen, mate van samenwerking en conflict, en aard van het conflict-oplossend mechanisme geïntegreerd. De uiteindelijke conclusie van Peper is dan dat de nederlandse arbeidsverhoudingen gekenmerkt kunnen worden als een overgang van harmonie- naar coalitie-

model, een overgang die gezien moet worden als een vertraagde aanpassing aan de voortschrijdende industrialisatie. Het is verheugend, dat een dergelijke discussie op behoorlijk niveau mogelijk is, waarin niet het gelijk op de voorgrond staat, maar waarin de auteurs ook naar elkaar willen luisteren. Dat is zeker noodzakelijk op een gebied als de studie van de arbeidsverhoudingen, waarvan de 'theoretische en praktische armoede' terecht gesignaleerd wordt. Verheugend is ook, dat de disciplinaire stokpaardjes vrijwel niet van stal gehaald worden, waardoor de aandacht op vele aspecten van het probleem gericht kan worden. Een nadeel blijft de zwakke methodologische grondslag van de discussie: het gaat vooral om de ontwikkeling van interpretatiekaders, waarbij de operationalisering van de gehanteerde begrippen meer illustratief dan systematisch geschiedt. Maar daar kan men bij de huidige stand van zaken de auteurs nauwelijks een verwijt van maken. Een nadeel vind ik ook, dat te weinig onderscheid gemaakt wordt in het gebruik van modellen als analytische en heuristische middelen en het gebruik van modellen als richtinggevend voor het handelen. Zeker wanneer men tot beleidsuitspraken wil komen (variërend van de positie en het functioneren van de S.E.R. tot die van de ondernemingsraden) is een dergelijk onderscheid noodzakelijk wil men niet ongezien van prognosen naar normering overstappen. De stelling, dat als er een feitelijke ontwikkeling naar een coalitie-model te signaleren is dit model ook onontkoombaar is en dus vervuldigd moet

worden, laat weinig ruimte voor doelstellend beleid. Dit neemt echter niet weg, dat de beleidsconclusies die Peper en de overige auteurs trekken alleszins het overwegen waard zijn. Zij pogen tenminste hun inzichten door te trekken naar beleid. Al bij al is deze (her)publicatie van groot en actueel belang om

inzicht te krijgen in de middel-lange termijn veranderingen in de arbeidsverhoudingen en in de verwarrende verschijnselen die met een overgang van het ene naar het ander model gepaard gaan.

J. A. P. van Hoof

* Merkwaardig is, dat met het artikel van de Jong de chronologische volgorde geschonden wordt, tenzij de auteur over profetische gaven beschikt. Zijn artikel is gedateerd december 1971, en handelt ook over gebeurtenissen in 1972.

Mededelingen

Staatscommissie Bevolkingsvraagstuk

Medio november is verschenen het Interimrapport van de Staatscommissie Bevolkingsvraagstuk, naar haar voorzitter ook wel Staatscommissie-Muntendam genoemd. Het is een gestencild werkstuk van 92 blz., verkrijgbaar bij het Ministerie van Volksgezondheid. De Staatscommissie is op 22 maart 1972 geïnstalleerd en beoogde in de loop van 1975 te rapporteren. De aanbieding van het huidige interimrapport wordt gemotiveerd o.m. door verwijzing naar het groeiend onbehagen over de bevolkingsdichtheid in ons land, door velen als overbevolking gezien, en naar het beleid van het zittende kabinet dat van de bevolkingspolitiek een programmapunt heeft gemaakt. Het rapport ontleent zijn belang met name aan de expliciet gemaakte discussie over de eventuele noodzaak een beleid te

gaan ontwikkelen dat tot een daling van het bevolkingsaantal zal leiden. Blijkens het rapport is de meerderheid van de commissie van deze noodzaak momenteel nog niet overtuigd; een minderheid staat wel op dit standpunt, een andere minderheid beantwoordt de vraag ontkennend.

Aan de problematiek die in het hier gesignaleerde rapport wordt behandeld, zal Dr. J. H. Heeren in de volgende aflevering een beschouwing wijden.

Commissie Organisatie Gezondheidszorg

Bij schrijven van 10 oktober is aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne aangeboden het 'Advies van de Commissie ad hoc inzake de mogelijkheid tot verbetering van de organisatie van de gezondheidszorg en het functioneren daarvan'. Als voorzitter trad op dr. H. Festen,

voorzitter van de Centrale Raad voor de Volksgezondheid. Het advies is een gestencild werkstuk ter omvang van 47 blz. Hoewel de commissie slechts een maand eerder is ingesteld, komt zij met opvallend ingrijpende voorstellen. Deze voorstellen zijn ingegeven door de constatering, dat de voorheen aanvaarde ongelimiteerde groei van de gezondheidszorg een einde heeft bereikt. Zij spreekt van een onrustbarende kostenontwikkeling en van 'de onevenwichtige structuur en de in-efficiënte werkwijze van onze gezondheidszorg, die men met het oog op het steeds groeiend gebruik van de schaarse middelen en mankracht niet langer kan accepteren' (blz. 2). Tot de concrete voorstellen behoort het advies het ziekenhuisbestand drastisch in te krimpen en in het algemeen de planning van het ziekenhuiswezen veel krachtiger te hand te nemen.